

*Т. В. Петреман,
здобувач магістратури кафедри управління охороною здоров'я та публічного
адміністрування, Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
ORCID ID: 0000-0002-2197-5689*

*К. В. Дубич,
д. держ. упр., професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного
адміністрування, Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
ORCID ID: 0000-0002-3409-8179*

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.19.80

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

T. Petreman,
Master's student of the Department of Healthcare Management and Public Administration,
Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine
K. Dubych,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor of the Department of Healthcare Management
and Public Administration, Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE: PUBLIC ADMINISTRATION

Соціально-економічний розвиток України сьогодні відбувається в умовах ринкової трансформації та модернізації економіки. Водночас притаманна країні олігархічна модель економічних відносин породжує такі небажані явища, як нелегальну економіку, її монополізацію, постійне зростання економічної нерівності, зростання безробіття та бідність більшості населення. У статті досліджується природа економічної безпеки України в контексті державного управління, обумовлена необхідністю вдосконалення напрямів економічної безпеки в контексті складової національної безпеки загалом. Економічна безпека розглядається як частина національної безпеки, яка визначається системою комплексного управління на основі реалізації Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року. Аналіз процесів економічної безпеки як складової забезпечення національної безпеки визначає напрямки економічного і фінансового благополуччя і захисту особистості, а також виявляє порогові і цільові значення, за яких негативні тенденції посилюють виклики і загрози національній безпеці. Для успішного функціонування економічної системи в Україні необхідна розробка регіональної стратегії, яка повинна будуватися на дотриманні національних інтересів, зокрема бути спрямованою на економічне зростання територіальних громад. Пропонується здійснювати аудит економічної безпеки, який передбачає моніторинг всієї системи безпеки, який здатний виявляти основні чинники, що негативно впливають на зазначену систему, і можуть забезпечувати сучасними методами підвищення ефективності та їх реалізацію, і які повинні спиратися на закони і втілюватися в життя на законних підставах з урахуванням витрат на їх здійснення, передбачених бюджетом. Попри здійснення подальших кроків щодо гармонізації українського митного законодавства з європейським, створення сприятливих умов ведення бізнесу для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) виправдало доцільність розробки концепції забезпечення економічної безпеки у сфері ЗЕД на основі збалансування економічних інтересів, що ґрунтується на пошуку компромісу між заходами контролю над доходами та зборами для забезпечення економічної безпеки у сфері ЗЕД та забезпечення спрощення бізнесу з урахуванням економічних інтересів.

Socio-economic development of Ukraine today takes place in the conditions of market transformation and modernization of the economy. At the same time, the country's oligarchic model of economic relations generates such undesirable phenomena as the illegal economy, its monopolization, the constant growth of economic inequality, rising unemployment and poverty of the majority of the population. The article examines the nature of economic security of Ukraine in the context of public administration, due to the need to improve the areas of economic security in the context of the national security component as a whole. Economic security is considered

as a part of national security, which is determined by the system of integrated management based on the implementation of the Economic Security Strategy of Ukraine for the period up to 2025. Analysis of economic security processes as a component of national security determines the areas of economic and financial well-being and protection of the individual, as well as identifies thresholds and targets at which negative trends increase the challenges and threats to national security. For the successful functioning of the economic system in Ukraine, it is necessary to develop a regional strategy, which should be based on the observance of national interests, in particular, be aimed at the economic growth of territorial communities. It is proposed to conduct an audit of economic security, which involves monitoring the entire security system, which is able to identify the main factors that negatively affect the system, and can provide modern methods of efficiency and their implementation, and which must be based on laws and implemented legally. taking into account the costs of their implementation, provided by the budget. Despite further steps to harmonize Ukrainian customs legislation with European, the creation of favorable conditions for doing business for foreign economic activity (FEA) justified the feasibility of developing a concept of economic security in the field of FEA based on balancing economic interests based on finding a compromise between measures control over revenues and fees to ensure economic security in the field of foreign economic activity and to ensure the simplification of business taking into account economic interests.

Ключові слова: економічна безпека, держава, державне управління, державне регулювання, національна безпека, стратегія.

Key words: economic security, state, public administration, state regulation, national security, strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблеми забезпечення безпеки виникли одночасно з формуванням державності і нерозривно пов'язані з історичними етапами розвитку економічних відносин, географією і сприйняттям зовнішнього світу. Національна безпека є комплексним поняттям, що включає економічну, військову, технологічну, інформаційну та екологічну безпеку. Більшість фахівців у сфері національної безпеки визначають її ядром саме економічну безпеку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам економічної безпеки країни присвячено низку наукових досліджень, у яких наведено узагальнені трактування поняття "економічна безпека" (Н. Попадинець [13], Г. Клімова [8], О. Скорук [15]); проведено системний аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження державного управління економічною безпекою, а саме дефініцій: "економічна безпека", "система економічної безпеки", "система забезпечення економічної безпеки", "державне управління економічною безпекою" та встановлено їх взаємозв'язок (Г. Ситник, С. Завгородня [14]); розглянуто механізм державного управління забезпеченням економічної безпеки України, підходи та моделі до визначення й оцінки рівня економічної безпеки держави, організаційного та інституційного забезпечення економічної безпеки на національному рівні (Л. Акімова [1], С. Лекарь [10], З. Гбур [2]).

На користь важливості економічної безпеки свідчать результати досліджень безлічі вчених, позначені в підходах до визначення економічної безпеки. Проведений аналіз визначень економічної безпеки дозволив об'єднати підходи в дві основні групи. До першої відносяться визначення, що характеризують економічну безпеку як стан захищеності від загроз, до другої — визначення, що дають якісну характеристику економічної системи. Недоліком першої групи підходів є мінливість умов

і основних факторів економічної системи, які не завжди вийде одночасно виявити і здійснити над ними контроль. На основі більшості підходів можна виділити такі аспекти економічної безпеки держави: економічні інтереси; стійкість економіки і соціальної системи держави; стійкість до зовнішнього впливу; стан і розвиток інститутів влади, міжнародних зв'язків і умов соціальної стабільності.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — провести дослідження засад функціонування економічної безпеки України та діяльності органів державного управління у цій сфері.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основою для забезпечення національної безпеки в Україні є Конституція [9], бо це ключовий документ, в якому визначені права і свободи громадян. Згідно з ч. 1 ст. 8 всі прийняті закони і нормативні акти не повинні суперечити Конституції в силу її вищої юридичної сили і прямої дії на всій території України. У ч. 1 ст. 3 говориться про те, що Україна — це соціальна держава та її політика спрямована на створення умов для гідного проживання і розвитку громадян. Права і свободи громадян є сенсом і змістом законів, діяльності законодавчої і виконавчої влади і забезпечуються правосуддям. У розділі 2 закріплена гарантія захисту державою прав і свобод громадян.

Всі права, закріплені в Конституції України, реалізуються за допомогою прийнятого Президентом Указу № 392/2020 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України"" [17]. Стратегія — це базовий документ, в якому визначені національні інтереси України, цілі і завдання у сфері зовнішньої і внутрішньої політики тощо. У цьому документі міститься визначення національної безпеки, під яким розуміється стан захищеності особистості, суспільства і дер-

жави від зовнішніх і внутрішніх загроз, при якому забезпечується реалізація конституційних прав і свобод громадян України, гідні якість і рівень життя, суверенітет, державна і територіальна цілісність, сталий соціально-економічний розвиток України. Вищезазначена Стратегія є основою для найважливішої її складової — Стратегії економічної безпеки на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента України №347/2021 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року" [20] та яка визначає шляхи та інструменти її реалізації у національній економіці. Проте у Стратегії національної безпеки немає визначення економічної безпеки, але вказано, що сталий розвиток національної економіки і її інтеграція у європейський економічний простір виступають одним із напрямів реалізації пріоритетів національних інтересів України і забезпечення національної безпеки.

Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року структурно сформована з таких розділів: загальні положення; оцінка стану економічної безпеки: виклики та загрози; стратегічний курс у сфері економічної безпеки; очікувані результати реалізації Стратегії. Реалізація Стратегії забезпечується Кабінетом Міністрів України, Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольним комітетом України у межах повноважень, визначених Конституцією і законами України, за участю інших державних органів відповідно до їх компетенції. При цьому відповідний науковий супровід здійснюватимуть Національний інститут стратегічних досліджень та Національна академія наук України, а координуватимуть та контролюватимуть — Рада національної безпеки і оборони України та Кабінет Міністрів України у межах повноважень, визначених Конституцією і законами України. Однак на регіональному рівні таких документів не розроблено, отже, на рівні територіальних громад відповідні прерогативи відсутні.

Україна має також міжнародні зобов'язання згідно з Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [16] (вимоги ст. 22, 80). На Саміті ООН зі сталого розвитку було ухвалено 17 глобальних Цілей сталого розвитку, які були затверджені 30 вересня 2019 року Президентом України Указом "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" [19]. Зокрема, питання сталого розвитку у забезпеченні безпеки були визначені у Стратегії сталого розвитку "Україна — 2020" [18]. Так, у цьому документі встановлено наступні пріоритети забезпечення: гарантій безпеки держави, бізнесу і громадян, захищеності інвестицій та приватної власності; чесного та неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях і забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції; безпеки життя і здоров'я людини, на основі ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля та доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів і промислових товарів.

Інші нормативно-правові акти у сфері економічної безпеки уточнюють положення Конституції і відповідного законодавства на рівні суб'єктів України, регламентують роботу різних органів державного управління.

Судові органи здійснюють захист конституційного ладу і правосуддя. Правову основу економічної безпеки, крім іншого, складають Закон України від 21.06.2018 року № 2469-VIII "Про національну безпеку України", Закон України від 01.07.2010 року № 2411-VI "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики", Закон України від 28.01.2021 року № 1150-IX "Про Бюро економічної безпеки України", Закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР "Про Раду національної безпеки і оборони України", Закон України від 06.12.2019 року № 361-IX "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" [3—7]; податкове та валютне законодавство; законодавство України про приватизацію, банкрутство, зовнішньоекономічну діяльність; Чинний Кримінальний кодекс, Кримінально-процесуальний кодекс, Цивільний кодекс, Цивільний процесуальний кодекс, Митний кодекс, Бюджетний кодекс, Господарський кодекс України тощо мають пряме відношення до регулювання економічних відносин та інші закони, а також нормативно-правові акти. Чинне законодавство про економічну безпеку є неефективним. Недосконалість законодавства в цьому питанні особливо помітна з точки зору взаємодії та координації дій органів державної влади та правоохоронних органів у мирний час та в умовах кризи.

Проблема визначення економічної безпеки України є досить складною й тісно пов'язана з такими показниками економіки як "економічне зростання" і "стійкість соціально-економічної системи". Нині економічну безпеку країни можна уявити як складову національної безпеки в такому стані врегульованих правом суспільних відносин, при якому можливо безперервне та ефективне відтворення, розподіл і споживання благ в інтересах особистості, суспільства і держави. У Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (далі — Методичні рекомендації), які затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 9 жовтня 2013 року № 177 [11] дано визначення економічної безпеки та формалізовано її складові — виробнича безпека, демографічна безпека, енергетична безпека, зовнішньоекономічна безпека, інвестиційно-інноваційна безпека, макроекономічна безпека, продовольча безпека, соціальна безпека, фінансова безпека. Наразі інформація про рівень економічної безпеки на офіційному сайті Мінекономрозвитку відсутня. Тим часом важливі не самі індикатори, а динаміка їх зміни. На практиці доцільно, на нашу думку, використовувати трирівневу систему показників:

— перший рівень показників має важливе значення для економіки країни в довгостроковій перспективі, і в якості порогових значень в економіці вони не використовуються;

— другий рівень — значення показників, при яких економіка країни може перебувати в умовах спаду, і погіршення реальних показників від значень показників другого рівня може призвести до подальшого розвитку кризи;

— третій рівень — досягнення цих показників може призвести економічну систему до серйозної структурної кризи.

Використання цих показників і показників другого рівня може допомогти з прогнозом кризи обслуговування боргу і руйнування фінансової системи.

Отже, на нашу думку, Методичні рекомендації потребують актуалізації, зокрема у контексті нових умов господарювання — пандемії, цифровізації та діджиталізації, зростання рівня контрабанди та розширення тіньової економіки у всіх її аспектах. Зокрема, нестача фінансових ресурсів, необхідних для реалізації державних програм соціального та економічного розвитку, підвищення рівня життя в країні, є гостро актуальним питанням для України. Водночас проблема зниження надходжень до державного бюджету внаслідок здійснення економічної діяльності, не контролюваної державою, яка у фаховій літературі, отримала назву тіньової економіки, є актуальною як для розвинених економік світу, так і для країн, що розвиваються. Залучення до офіційного економічного обороту неофіційної складової зовнішньоекономічної діяльності сприятиме вирішенню проблеми наповнення державного бюджету й забезпечить економічну безпеку держави.

Термін "тіньова економіка" застосовується як до підприємницької діяльності на території країни, яка не зареєстрована в установленому порядку, так і до неофіційної, тобто не контролюваної державою активності у сфері ЗЕД, де основним органом державного контролю є митна служба. Митні органи відіграють важливу роль у підвищенні фінансової безпеки держави. В контексті протидії тінізації економічної діяльності вони ведуть боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, ухиленням суб'єктів ЗЕД від сплати податків або мінімізацією їх обсягів та іншими видами фінансового шахрайства. Враховуючи те, що фіскальна складова у діяльності митної служби на сьогодні залишається однією з основних функцій, запровадження оцінки рівня тіньової зовнішньоекономічної діяльності є одним із пріоритетів у діяльності Міністерства фінансів України, Мінекономрозвитку.

Так, задля розробки методичних засад оцінки визначеного тіньового сегменту у зовнішньоекономічній сфері, що сприятиме збільшенню рівня економічної безпеки завдяки виконанню податкових зобов'язань суб'єктами ЗЕД, пропонуємо здійснити:

- дослідити зміст неофіційної (прихованої), нелегальної, неформальної, кримінальної зовнішньоекономічної діяльності в Україні;
 - типологізувати основні прояви митних деліктів та вивчити можливості їх оцінки;
 - проаналізувати методичні підходи щодо оцінки тінізації підприємницької діяльності у зовнішньоекономічній сфері;
 - дослідити інформаційне забезпечення розрахунку обсягів тіньової економіки у сфері ЗЕД на основі відкритих даних;
 - сформулювати методологічне забезпечення оцінки детінізації економіки України у сфері ЗЕД;
 - визначити напрями автоматизації реалізації методики розрахунку обсягів тіньової економіки у сфері ЗЕД в Україні;
 - удосконалити обмін митною інформацією задля забезпечення детінізації економіки України у сфері ЗЕД.
- Результатами реалізації вищенаведених напрямів мають стати сформовані методологічні засади оцінки

тіньової економіки у зовнішньоекономічній діяльності за рахунок виявлення деліктів у сфері державної митної справи.

Також задля здійснення координації та контролю пропонуємо започаткувати в Україні аудит економічної безпеки, що є необхідною умовою забезпечення національних інтересів у сфері економіки. Програми, цілі, завдання, методи такого аудиту повинні бути адаптивними залежно від особливості предмету аудиту. Цільовий характер аудиту економічної безпеки охоплює: розкриття можливих галузей діяльності, в яких може бути обмеження національних інтересів держави в економічній сфері і виникнення ризиків її безпеки у сфері економіки; формування бар'єру на шляху корупційно-лобістських рішень, які не відповідають стратегічним завданням розвитку України.

Трансформація контролю захищеності перетворить низку безладних, безперервно роз'єднаних оцінок одноразового, кон'юнктурного характеру в постійно функціонуючу систему моніторингу за ходом дотримання національних інтересів при прийнятті важливих рішень у сфері становлення економіки держави; створення дієвого науково-методичного забезпечення аудиту безпеки, який здатний виявляти різного роду коротко- і довгострокові загрози економічній безпеці, приховані диспаритети і вторинні негативні ефекти прийнятих рішень; розвиток організаційно-структурної схеми виконання аудиту безпеки. При цьому основними об'єктами аудиту безпеки є: законодавчі рішення і проєкти органів влади; програми і проєкти виконавчої влади, пов'язані з головними тенденціями розвитку; окремі регіони України, де складається кризова ситуація в сфері соціально-економічного розвитку та найважливіші міжнародні угоди.

Механізм забезпечення економічної безпеки України містить низку важливих функцій, як-от:

1. Захисна — відсторонення економіки країни від внутрішніх і зовнішніх загроз, і пов'язана з наявністю достатнього ресурсного потенціалу країни.

Для того щоб ця функція ефективно працювала, необхідно виконання таких умов як наявність і ефективне використання соціально-економічних ресурсів країни, підвищення рівня управлінських і кадрових ресурсів у країні, ліквідація (мінімізація) зовнішніх ризиків.

2. Регулятивна — має на увазі два варіанти запобігання загрозам — регулювання "зверху вниз" і "знизу вгору". Перший варіант заснований на розвитку досконалого механізму державного регулювання економіки і існуючих ринкових відносин. Держава або підсилює ринковий механізм, або обмежує його можливості і напруги відносин ринкового саморегулювання.

Другий варіант передбачає використання внутрішньогосподарських механізмів регулювання ринку і механізмів ринкового саморегулювання. Тут важливу роль відіграють умови зовнішнього і внутрішнього середовища господарюючих суб'єктів і основні характеристики ринку, до яких відноситься, перш за все, конкуренція і рівень цін.

3. Превентивна — забезпечення економічної безпеки, спрямоване на прогнозування, попередження і усунення виникнення внутрішніх і зовнішніх загроз, викликів, ризиків, критичних ситуацій в соціально-еконо-

мічних процесах. Для якісного прогнозування ризиків і вироблення ефективних заходів слід мати чітку, своєчасну і загалом якісну інформацію. Тому превентивна функція механізму забезпечення економічної безпеки заснована на інформаційній складовій.

4. Інноваційна — створення і застосування інноваційних рішень і заходів для подолання загроз в економіці України.

5. Соціальна — досягнення найвищого рівня і якості життя населення країни шляхом розвитку особистості, суспільства і держави для задоволення різноманітних потреб.

Отже, стратегія і захисні заходи економічної безпеки України змінилися і стали найбільш відповідати сучасним реаліям. Вона повністю наближена до існуючих проблем, які існують у країні на сьогодні. Державна економічна політика і стратегія економічної безпеки — це категорії і механізми державного регулювання економіки, також повинні складатися у взаємозалежності та взаємодії один з одним. З однієї сторони, стратегія економічної безпеки є частиною економічної політики, яка відображає її стратегічні цільові орієнтири, бажану якість регульованої макроекономічної концепції. З іншої сторони, оцінки кількісних параметрів, що визначають бажаний стан економіки, визначають обмеження на використання тих методів проведення економічної політики, можливі результати використання яких здатні знизити рівень економічної безпеки в країні. Завданням державного управління в сфері економічної безпеки, перш за все, є створення та налагодження ефективного функціонування системи економічної безпеки.

Цілі державного регулювання економічної безпеки можуть бути різні, наприклад, їх можна розглядати за джерелу виникнення і змісту; збудованими в довільному порядку або логічній послідовності. Необхідна обґрунтована субординація цілей, коли реалізація однієї мети стає джерелом іншої. Обґрунтованість цілей визначається ресурсами, спирається на право і закріплюється законодавчо. Однак головна вимога — цілі повинні збігатися з інтересами суспільства і наявність довіри населення.

Розглядаючи цілепокладання в загальному вигляді, можна класифікувати види економічної політики, які проводить держава для забезпечення економічної безпеки" [21, с. 11]:

— стабілізаційна політика проводиться в умовах кризи, коли потрібно нейтралізувати будь-які негативні процеси в економіці і досягти керованості (це є характерним для України);

— соціальна політика характерна для розвинених країн. На перший план виходять соціальні цілі, а оскільки така політика проводиться в тісній ув'язці з економікою, то такі країни можна назвати країнами з соціально орієнтованою економікою;

— політика загальноекономічної рівноваги. При реалізації такого виду політики робиться наголос на недопущенні зростання цін, більше 1% на рік; високий рівень зайнятості населення (рівень безробіття в межах 3—7%); економічне зростання, збалансованість зовнішньоторговельних операцій, позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу;

— політика економічного зростання, на чолі якої стоїть оптимальність між "споживанням сьогодні" і "споживанням в перспективі".

Для повноцінного забезпечення економічної безпеки в Україні створена інфраструктура, яка поєднує усі гілки виконавчої, судової та законодавчої влади. В рамках виконавчої влади інфраструктура створена за функціональними напрямками і зонами відповідальності. При цьому дуже важливо розмежування їх повноважень в галузі забезпечення безпеки країни і її регіонів. Суб'єктами економічної безпеки є держава (в особі законодавчого органу, судових органів — Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки та оборони України, суди загальної юрисдикції тощо), органи місцевого самоврядування та її інститути (міністерства, відомства, податкові й митні органи, біржі, фонди і страхові компанії), а також підприємства, установи й організації як державного, так і приватного сектора економіки. Поряд з цим великого значення у забезпеченні економічної безпеки набуває Національний банк України як основний орган, що формує й забезпечує фінансову безпеку держави.

Так, Мінекономрозвитку бере участь у розробленні механізму забезпечення економічної безпеки держави, детінізації економіки та відповідних заходів, а основним центральним органом виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави є Бюро економічної безпеки України, яке спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України та виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції. Держмитслужба відповідно до Митного кодексу України [12] забезпечує митну безпеку та захист митних інтересів України і створює сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі.

Розвиток цифрової економіки безпосередньо пов'язаний з розробкою та впровадженням нових інформаційних інновацій у роботу окремих бізнес-структур. У нашій країні процеси оцифрування не стали значними, а виникають і розвиваються локально в межах окремих суб'єктів господарювання. Щоб прискорити окреслені процеси, активізувати розробку нових інформаційних продуктів, імпортувати вже сформовані технології, об'єктивною необхідністю є створення відповідної інституційної підтримки розвитку підприємств в умовах цифровізації суспільства. Однак поряд з розвитком цифрової економіки з'являються і нові загрози, які можуть мати руйнівний вплив на економічну безпеку України. Таким чином, поряд з адаптацією економічної діяльності до вимог цифрової економіки, уряд повинен приділяти значну увагу створенню ефективних систем інформаційної безпеки. Це в свою чергу вимагає значних фінансових ресурсів. У цьому велику роль відіграє Мінцифри.

Окрім того, при органах виконавчої влади створено та функціонують консультативно-дорадчі органи. Так, при Мінекономі це Міжвідомча експертна група з координації співробітництва України з НАТО у сфері економічної безпеки задля сприяння розвитку співробітництва України з НАТО в економічній сфері, розроблення

пропозицій щодо пріоритетних завдань і заходів, спрямованих на розвиток ефективного співробітництва України з НАТО в економічній сфері, забезпечення взаємодії центральних органів виконавчої влади, які залучені до заходів у рамках співробітництва України з НАТО з питань економічної безпеки; Міжвідомча робоча група з питань детінізації економіки та розвитку добросовісної конкуренції для координації дій центральних органів виконавчої влади з питань детінізації економіки та розвитку добросовісної конкуренції; визначення шляхів, механізму і способів вирішення проблемних питань, що стримують процеси детінізації економіки в Україні; розроблення з метою детінізації економіки та розвитку добросовісної конкуренції пропозицій щодо удосконалення відповідної нормативно-правової бази тощо.

ВИСНОВКИ

Основні напрями дослідження економічної безпеки України як складової національної безпеки вимагають подальшого розвитку в аспекті законодавчо-правового забезпечення. Відповідні стратегії як національної, так й економічної безпеки України враховують сучасні ризики, що постанали перед Україною та умови господарювання, які змінилися внаслідок агресії Росії, пандемії та інших факторів. Правова природа економічної безпеки України характеризується станом захищеності з боку законодавчих норм в сферах: економічній, інформаційній, екологічній, соціальної та іншої державної і громадської діяльності, бо законодавчо-правова система національної безпеки держави в сучасних умовах покликана забезпечувати стан захищеності всього суспільства загалом.

Ефективний механізм регулювання економічної безпеки України сприяє нейтралізації внутрішніх і зовнішніх загроз, у зв'язку з чим в статті обгрунтовано, що даний механізм повинен містити елементи, які в поточному практиці і законодавчій підтримки потребують додаткового опрацювання, а саме: 1) відповідальність за порушення встановлених норм економічної безпеки, зокрема у сфері зовнішньоекономічної діяльності, розвитку тіньової економіки тощо; 2) критерії оцінки стану економічної безпеки України; економічна безпека і ефективність її механізму; 3) система моніторингу та оцінка економічної безпеки. Кожен з основних елементів грає певну роль у забезпеченні економічної безпеки, а в сукупності вони утворюють механізм безпеки всієї економічної системи країни.

Перспективами наукових розвідок полягатимуть у розробці методологічних засад оцінки тіньової економіки у зовнішньоекономічній діяльності за рахунок виявлення деліктів у сфері державної митної справи та формування методики розрахунку обсягів тіньової економіки у сфері ЗЕД в Україні та напрямів її автоматизації.

Література:

1. Акімова Л.М. Механізм державного управління забезпеченням економічної безпеки в Україні: монографія. К.: "Центр учбової літератури", 2018. 323 с.
2. Гбур З.В. Державне управління економічною безпекою України: теорія та практика: монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ "Друкарня "Рута"", 2018. 408 с.

3. Закон України від 01.07.2010 № № 2411-VI "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

4. Закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР "Про Раду національної безпеки і оборони України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Закон України від 06.12.2019 № 361-IX "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

6. Закон України від 21.06.2018 № № 2469-VIII "Про національну безпеку України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

7. Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX "Про Бюро економічної безпеки України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>

8. Клімова Г.П. Економічна безпека: сутність та основні напрями забезпечення. Право та інновації. 2017. № 3 (19). URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Klimova19.pdf>

9. Конституція України (1996). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254%k/96-вр>

10. Лекарь С. Правове регулювання економічної безпеки в Україні. Підприємництво, господарство та право. 2019 12. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.35>

11. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (2013). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

12. Митний кодекс України (2012). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

13. Попадинець Н.М. Основні чинники забезпечення економічної безпеки України Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. Вип. 2 (118). URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20162\(118\)/sep20162\(118\)_020_PopadynetsNM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20162(118)/sep20162(118)_020_PopadynetsNM.pdf)

14. Ситник Г.П. Системний аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження державного управління економічною безпекою / Г.П. Ситник, С.П. Завгородня. Державне управління: теорія та практика. 2013. № 2. С. 82—89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_2_13

15. Скорук О.В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 6. Ч. 3. URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/6_3_2016ua/11.pdf

16. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

17. Указ Президента № 392/2020 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України"". URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

18. Указ Президента України № 5/2015 "Про Стратегію сталого розвитку "Україна — 2020"". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>

19. Указ Президента України № 722/2019 "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року". URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

20. Указ Президента України № 347/2021 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

21. Чекмарєв В.В., Носков В.А. Теория экономической безопасности: концептуальный пространственный подход в дискурсе новой политической экономии. Вестник Самарского государственного экономического университета. 2018. № 11 (169). С. 9—12.

References:

1. Akimova, L.M. (2018), *Mekhanizm derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam ekonomichnoi bezpeky v Ukraini: monohrafiia* [The mechanism of state management of economic security in Ukraine], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.

2. Gbur, Z.V. (2018). *Derzhavne upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu Ukrainy: teoriia ta praktyka* [State management of economic security of Ukraine: theory and practice], LLC "Printing House Ruta", Kamyanets-Podilsky, Ukraine.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Law of Ukraine "On the principles of domestic and foreign policy", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (Accessed 31 August 2021).

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1998), Law of Ukraine "About the National Security and Defense Council of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 31 August 2021).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), Law of Ukraine "On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass destruction", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (Accessed 31 August 2021).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), Law of Ukraine "On the national security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 31 August 2021).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), Law of Ukraine "About the Bureau of Economic Security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (Accessed 15 September 2021).

8. Klimova, G.P. (2017), "Economic security: the essence and main directions of security", *Pravo ta innovatsii*, vol. 3 (19), available at: <https://ndip-zir.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/Klimova19.pdf> (Accessed 15 September 2021).

9. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр> (Accessed 20 September 2021).

10. Lekar, S. (2019), "Legal regulation of economic security in Ukraine", *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo ta*

pravo, vol. 12. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.35>

11. Ministry of Economic Development of Ukraine (2013) Order "Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (Accessed 20 September 2021).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), Law of Ukraine "Customs code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (Accessed 20 September 2021).

13. Popadynets, N.M. (2016). "The main factors of economic security of Ukraine", *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 2 (118), available at: [http://ird.gov.ua/sep/sep20162\(118\)/sep-20162\(118\)_020_PopadynetsNM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20162(118)/sep-20162(118)_020_PopadynetsNM.pdf) (Accessed 15 September 2021).

14. Sytnyk, G.P. and Zavgorodnya, S.P. (2013), "System analysis of the conceptual and categorical apparatus of research of state management of economic security", *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, vol. 2, pp. 82—89, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_2_13 (Accessed 15 September 2021).

15. Skoruk, O.V. (2016), "Economic security of the state: the essence, components and problems of security", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu* available at: 6 (3), available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_3_2016ua/11.pdf (Accessed 15 September 2021).

16. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), "Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part (Association Agreement between Ukraine and the European Union)", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (Accessed 20 September 2021).

17. President of Ukraine (2020), Decree "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of September 14, 2020 "On the National Security Strategy of Ukraine", available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (Accessed 20 September 2021).

18. President of Ukraine (2015), Decree "About the Sustainable Development Strategy "Ukraine — 2020", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (Accessed 23 September 2021).

19. President of Ukraine (2019), Decree "About the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030", available at: URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (Accessed 23 September 2021).

20. President of Ukraine (2021), Decree "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of August 11, 2021 "On the Strategy of Economic Security of Ukraine for the period up to 2025", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (Accessed 23 September 2021).

21. Chekmaryov, V.V. and Noskov, V.A. (2018), "The theory of economic security: a conceptual spatial approach in the discourse of a new political economy", *Vestnik of Samara State University of Economics*, vol. 11 (169), pp. 9—12.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2021 р.